

Д-ръ Г. Трифоновъ

ТАЙНИТЪ ОБЩЕСТВА

И ТЪХНАТА РОЛЯ ВЪ ПОЛИТИЧЕСКИЯ
И ОБЩЕСТВЕНЪ ЖИВОТЪ НА ЕВРОПА.

Силенъ е само този, който
безкористно помага на
слабитъ.

1928

Печатница „Независимость“ А. Д. София — Гурко 32

Д-ръ Г. Трифоновъ

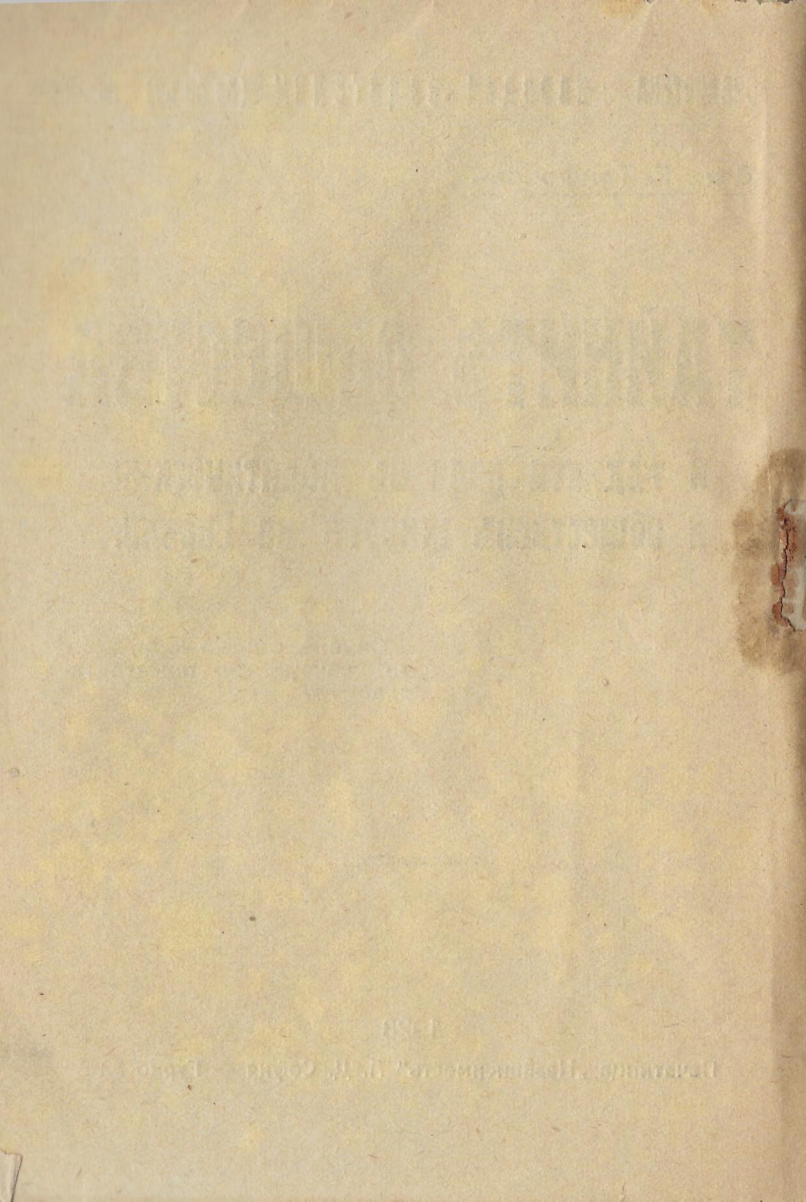
ТАЙНИТЪ ОБЩЕСТВА

И ТЪХНАТА РОЛЯ ВЪ ПОЛИТИЧЕСКИЯ
И ОБЩЕСТВЕНЪ ЖИВОТЪ НА ЕВРОПА.

Силенъ е само този, който безкористно помага на слабитъ.

1928

Печатница „Независимость“ А. Д. София — Гурко 32

Предговоръ.

Настоящата книжка е съкратенъ конспектъ на четири глави отъ втората частъ на съчинението „Слънцето, цивилизацията, болеститѣ и човѣка“ което, ако е сждено, ще види свѣтъ при по-други условия. Макаръ и на бързо, пригодно за една беседа, все пакъ смѣтамъ ще допринесе свѣтлинка и за по-широкъ кръгъ хора — затова я и публикуваме. Тя носи, може би, печата на бързината съ която бѣ преработвана, но трѣбва да се изповѣдаме, че истински се боехме, че и безъ туй сме захъснѣли за събитията, които ставатъ въ нашата страна. За насъ, па и за всѣки гледащъ съ очитѣ си челоуѣкъ, е ясно като бѣлъ день, че политическитѣ партии, като фактори въ обществения животъ, сж измѣстени — 9 юний въ насъ, фашизма въ Италия, Русия, Испания, Гърция и пр. сж най-явното доказателство за това. Тѣ отъ день на день обезсилуваатъ, намаляватъ, защото всичкитѣ искатъ — но не сѣятъ, защото да се очертае съ най-черни краски тоя, който не мисли като насъ и да се преследва съ всички позволени и непозволени средства — това не е никакво сѣние — поне на положителни нуждни народу ни качества. . . Самото тѣхно партийно роение сочи на едно търсение изходъ отъ тежкото положение въ което сж изпаднали. И днесъ не само въ България, а предъ цѣлия културенъ свѣтъ се изправя наново сждбоносната проблема: *съ насилието и превратитѣ ли — или съ демократичнитѣ форми на обществения животъ?* И тоя въпросъ става толкова по значителенъ, защото тия демократически форми, въ

по-вечето случаи, сж останали само празни свънки и е забравена вече истината, че онова, което действително винаги е движило прогреса не сж били формитъ — а духътъ, духовнитъ стремежи на хората, които сж взимали разни изгледи въ философията, политическия, общественъ и религиозенъ животъ. И днесъ именно трѣбва да се влѣе това духовно въ анемичния български политически животъ, жизнена кръвъ въ полуразлагающето се общество.

Тая малка книжка има скромния стремежъ да повика буднитъ души отъ всички слоеве на обществото, да посочи значението на *духовнитъ* (не религиознитъ — да се забележи това!) елементи и сили въ нашата страна, да се призоватъ къмъ постигание необходимото днесъ — спокойствие и добрувание на Родината ни. Ласкаемъ се, че колкото и отъ малко — все ще бждемъ чути отъ буднитъ и ще допринесемъ нѣщичко за обединение усилията на *положителното и характерното*, на което предстои вече да излѣзе на обществената сцена като **творчески елементъ**.

София 1928 година.

Първоисточника

Днесъ ний се намираме всрѣдъ единъ водо-въртежъ на общественя животъ. Цѣли наций изпитватъ силата на идейнитѣ и духовни течения, които тласкатъ тѣхнитѣ членове единъ върху други. Класи, съсловия, моралъ, добродетели, политически обичаи, дипломатически похвати — всичко това, като въ нѣкоя кошмарна нощъ, се ниже предъ очитѣ на нашия съвременикъ въ най-разнообразни и извратени форми. Въ живота навлизатъ нови елементи. Нѣкога, преди години, въ срѣднитѣ вѣкове, воюваха градове съ градове. Грамадни империи се раздѣлиха на области, като да бѣха чужди една на друга; на градове и селения, които като говорѣха единъ и сжщи езикъ, понѣкога воюваха по цѣли години помежду си и се взаимно обираха и избиваха. Това трая почти столѣтия. Но тоя исторически меланжъ не бѣ безмисленъ въ вѣковната културна история на челоувчеството. Държавитѣ се преустроиха. И отъ номинални господарства, обединявани въ името на единъ случаенъ владетель; отъ пепельта, като нѣкоя фениксъ изникнаха националнитѣ държави, които сжществуватъ вече достатъчно, за да минатъ въ други, по-висши форми, въ които съзнанието на отдѣлния индивидъ-гражданинъ ще трѣбва отново да се разшири и възприеме въ себе си нѣщо повечко, да направи крачка напредъ къмъ сближение на една личность съ друга и по тоя начинъ се за-

живѣ оня колективенъ, съзнателенъ животъ, който ще направи отъ човѣчеството една разумна грамадна душа, единна по свойтъ разбирация, безпредѣлна по своята сила, защото ще бжде вече въ подножието на своятъ зенитъ и съ смѣлостта на Христа ще изпрати своя зовъ къмъ слънцата на всемира: — Азъ и Вселената едно сме!

Но това е една далечина — нѣщо повече — една утопия, която изглежда досушъ неизпълнима при днешнитѣ условия на животъ, когато невидимо море люшка народи и ги хвърля единъ върху други или кара частитѣ на тия народи да се сблъскватъ тѣй силно, та да забравятъ, че сж родни братя . . .

Менъ би ми се искало да надникна назадъ въ вѣковетѣ, да проследа невидимитѣ лъчи на духовната виделина, които сж зараждали живота, да разгледамъ какъ тя е минавала отъ вѣкъ на вѣкъ, за да стигнемъ и до днешнитѣ дни, когато мракътъ и свѣтлината, тѣй контрасни единъ на другъ, се сливатъ въ оня разгромъ на обществени вълни, който потопява личности, общества, нации. Но сжщевременно да константираме какъ заедно съ разрухата, както винаги, иде и градежа. Както нѣкога така и сага индивидуалното и колективно съзнание растатъ въ тия борби, разшираватъ се и се качатъ стѣпка по стѣпка къмъ онзи връхъ на който нѣкога се качиха и качватъ свърхчовѣцитѣ, които съ своятъ животъ отбелѣзватъ пѣтя и етапитѣ на крачащето следъ тѣхъ человѣчество.

Нѣкога человѣкъ за человѣка бѣ вълкъ, после той стана изобщо така — человѣкъ; грамадното

сътресение на Френската революция го приближи крачка напредъ: — той стана „гражданинъ“, а Руската — въпреки всичкитѣ кърви, му приложи едно по-блиско име: „другарю“. Ще бждеме ли ний нѣкога живи да чуемъ и да сме свидетели на още по-сладката дума: „братко“ да се носи отъ уста на уста — нѣщо повече — не само да се изговаря, но и чувствува отъ всѣко сърдце?

Нека вѣрваме! Ако ний днесъ събрани въ разни общества и подобно на насъ въ цѣлиятъ свѣтъ още стотици хиляди, могатъ да се наричатъ така — нека вѣрваме, че това чувство на братство нѣма да остане празенъ звукъ, че то ще обхване по-широкъ кръгъ отъ хора, ще прескочи всички условни граници между людитѣ и ще разшири тѣхнитѣ затвори, които тѣ сега наричатъ гордо „отечество“, за да добиятъ онова голѣмо отечество, което се пада на всѣки истински чловѣкъ — *да бжде достоенъ жителъ на цѣлата земя...*

Днесъ ний сме свидетели и на едно влечение и стремление противоположно на онова което тика хората на взаимно истребление: — на желание за сближение между народитѣ. Но трѣбва да се съгласимъ, че ако погледнемъ отъ високо на въпроса, отъ философска точка, тѣ се сближаватъ съ свойтѣ съюзи толкова, колкото и съ свойтѣ войни — и съ последнитѣ даже повече, понеже, за съжаление, тѣ се движатъ въ духовна тъмнина и въ грубитѣ си сблъсквания могатъ по добре да се опознаятъ, отколкото въ всички думи, конференси и пожелания. Следъ всѣка война тѣ поум-

няватъ; следъ всѣко сблъскване новитѣ реални факти и съотношения, макаръ и на сила, сж влезли въ тѣхното съзнание — и тамъ е залогътъ, че че за известно време макаръ, ще иматъ правилни разрешения, понеже действителността е най-добрия учителъ. И днесъ всички държави на Европа, които фактически ръководятъ за сега свѣта, макаръ и сами да подпаднаха въ икономическа зависимостъ отъ Америка — се намиратъ въ оня процесъ на разлагане, който въ по-силна или по-слаба форма разяда и самото наше общество. Стремлението да се образува и славянски блокъ въ интернационални тайни сдружения, следъ като тамъ си намѣриха мѣстото латински и германския, показватъ само последнитѣ усилия на националнитѣ схващания и чувства, които, подложени на постоянно разяждане, атакувани повсемѣстно отъ действителността и интеррационалния капиталъ, търсятъ последно прибѣжище и въ редоветѣ на чисто идейнитѣ организации.

И днесъ, когато сме свидетели на странни, почти невъзможни за преди десетина години събития, това ни се вижда почти естествено, поне малцина протестиратъ срещу него, а то иде да покаже колко дълбоко се е вмъкнало разложението на националното чувство — до тамъ дори да почнатъ свои да се гледатъ като чужденци! Италиянеца — фашистъ убива италиянеца нефашистъ като да е другоземецъ; Русина-комунистъ убива русина некомунистъ като да е турчинъ . . . испанеца, естонеца, югославянина, гърка, бълга-

рина — има ли нужда да нареждамъ фактитѣ на ежедневиия животъ да потвърдя това?

А при това самитѣ държави започватъ да се чувстватъ въ все по-тѣсна зависимостъ една отъ друга, до толкова тѣсна, че тѣ започнаха да се сѣщатъ почти органически свързани — никоя държава не може да се похвали, че разрешава дори своитѣ вътрешни въпроси безъ да се справи съ своитѣ съседи. И това не се отнася само за победенитѣ, които по силата на договоритѣ, въ 20-ия вѣкъ на хуманността и политическата независимостъ, ужъ като основно приетъ принципъ, трѣбваше да се съгласятъ на това срамно вмешателство въ всичкитѣ имъ работи и по тоя начинъ очертаятъ най-ясно мъгливитѣ тези на комунизма за международното влияние на капитализма, които по-рано народитѣ смѣтаха за фантазии и които ненаситната лакомия превърна въ най-голъма реалностъ, но въ такова незавидно положение сж и самитѣ победителки, защото и еднитѣ и другитѣ се ржководѣха отъ вълци, които знаяха само да правятъ смѣтки на печалбитѣ си, разбира се, но въ никой случай и на тия, които умираха за да могатъ да ги получатъ тѣ . . .

Предъ тия факти, ний трѣбва да се съгласимъ, че държавитѣ въ действителностъ отдавна сж престанали да бждатъ раздѣлени, че тѣхнитѣ свързани телеграфи, телефони, пощи, желѣзници, търговия, капитали, които се преливатъ отъ страна въ страна; произведения, които разносятъ и размѣнятъ реално народнитѣ енергии; техника и най-нови изобретения, които подпомагатъ всички и

най-после човѣшкия умъ, които винаги прескача националнитѣ граници и принадлежи еднакво днесъ на цѣлото човѣчество — всички тѣ сж достатъчно яки и реални връзки. А нашето братство и подобнитѣ нему общества, сочатъ само че тая общность отдавна сжществува и въ духовнитѣ области. И ако днесъ имаме вълнения и сътресения политически, обществени или философски то е, споредъ нашето мнение, защото вече обществото по съдържание е измѣнено: ума, сърдцето, волята и духа на човѣчеството сж други и старитѣ форми въ всичкитѣ имъ видове и разнообразия не могатъ да ги сдържатъ. Ново вино е турено въ стари мехове; то ври, кипи всѣки день по-силно и всичкитѣ шевове на тия мехове пръщатъ. Не е важно какъ ще наречемъ това ново фашизъмъ или комунизъмъ, национализъмъ или интернационализъмъ, нито дори малко ще се помогне, ако съ много учени термини може нѣкой да докаже, че това ново е нѣщо старо; — не — важното е факта, който не може да бжде оспорванъ отъ никого: — въ съзнанието на частъ отъ народитѣ влѣзоха нови факти, нови стремежи, нови желаня — и въ резултатъ — нови движения въ икономическия, политическия, обществения и духовенъ животъ на всички страни. Ламтежа за нѣщо ново и борба за запазване старото, сжществуващото, стремежа за излизането отъ едни „законни“ рамки и усилията да се задържатъ здрави тия рамки, като най-доброто възможно постигнато въ тоя животъ — ето характеристиката на тоя моментъ, въ който обществениитѣ вълни се надигатъ, плискатъ и разбиватъ

въ вълноломи и язове и баграть съ кръвта на новатори тая земя, която и безъ туй е засѣта само съ кости и поливана съ кръвь презъ вѣкове и вѣкове . . .

Презъ трудния пжтъ на челоуѣчеството къмъ върховетѣ на своята еволюция то е минавало винаги до сега презъ гробища и мжчения. И нека си не правимъ илюзии — всичкитѣ постижения на цивилизацията, за голѣмо съжаление, сж отбелѣзани съ гробоветѣ на мжченицитѣ новатори, на които следващитѣ поколения сж вдигали обикновенно паметници — на тѣхъ избититѣ отъ тѣхнитѣ бащи! Така нѣкога постжпиха съ древноеврейскитѣ пророци, така постжпиха съ гордостята на човѣшкия умъ презъ срѣднитѣ вѣкове, така постжпватъ и днесъ съ ония новатори, които жадни да допринесатъ нѣщо на терзанитѣ и измжчванитѣ, но невежи въ своитѣ похвати, благодарение на това, че духовната свѣтлина не се е коснала до тѣхнитѣ очи — искать по пжтя на насилието да донесатъ щастието на челоуѣчеството. Но сждейки днесъ тѣхъ, ний всинца сждимъ себе си — ний, които имаме свѣтлината, носимъ страшна отговорностъ предъ челоуѣцитѣ, ако не я прѣснемъ, ако не разсѣемъ тѣмнотата за да могатъ срѣщналитѣ се по улицитѣ, по борситѣ, по корабитѣ, по бойнитѣ полета, по барикадитѣ да се познаятъ, че сж братя! . . . Не напраздно нѣкога единъ великъ Учителъ на челоуѣчеството каза: *Ха когото е много дадено, много и ще се иска.*

Ако ний се върнемъ презъ хилядолѣтия назадъ, въ историята на челоуѣчеството, винаги ще

намѣримъ, че новитѣ раси, новитѣ народи се формиратъ заедно съ една нова религия, съ единъ новъ духовенъ центръ, който въ видъ на Учителъ, пророкъ, божи приятелъ или свѣтецъ нѣкакъвъ, образува оная спойка, която избира и отлччва околнитѣ хора отъ другитѣ, сплотява ги въ едно общество. И това малко общество расте постоянно, постоянно се разширява, добива свои обществени форми, религиозни обряди, държавно устройство; води войни, носи това ново по цѣлиятъ свѣтъ. И до когато се държи въ него, то има успѣхъ, има разцвѣтъ на всички сили умственни и физически; преуспѣва въ всички направления, надвива всички припятствия.

Спомнете си историята на древнитѣ Евреи, които влѣзоха въ Египетъ нѣколко десетки души — излизатъ следъ време нѣколко стотинъ хиляди — цѣлъ еврейски народъ предвожданъ отъ Мойсея. Спомнете си за Перситѣ водени отъ Зороастръ, за Гърцитѣ — отъ Орфея. Почти всички тѣхни начални дни сж дни на испити, на терзания, за да станатъ после на възвеличавание, на ликувание, на разцвѣтъ — и свършатъ съ сгромолясване!

И всѣкога, когато една култура, една религия, едно общество се събаря поради пресъхване на стария духовенъ изворъ, всѣкога тамъ неждѣ вътре, въ най-дълбокия кжтъ на душитѣ, се е запалилъ вече единъ новъ свѣтликъ, единъ новъ животъ, едно ново желание, което е разширило невидимо старата форма, както невидимия още младъ непокаралъ листъ застава изсъхналия наесень да

падне и съ това да му приготви мѣсто. И отъ материялитѣ на разрушеното новото гради. То създава форми съответно своето съдържание и живитѣ творци намиратъ исказа му въ нови религий, нови обществени и правни форми и норми. И тъкмо когато тия форми сж направени най-здро̀во, най-добре укичени и украсени—нѣщо повече—вкамненени въ най-красиви форми — тъкмо тогава което е истинското, което е живота, безсмъртното въ всичкитѣ форми и което именно имъ дава смисъла — духътъ — изчезва, излиза, напуща тия форми и търси или създава нови. Той избира новъ центъръ, нова личностъ, ново общество, нова срѣда, която страданията сж достатъчно пречистили отъ суетното, дали достатъчно понятие за вѣчното и развили безкористенъ стремежъ къмъ него — и като единъ никога непресяквашъ изворъ — подбиращъ пжтища, въпрѣки всички припятствия — той се излива въ нови форми.

И всѣкога, когато се опитватъ да го хванатъ, той изчезва между прѣститѣ на протегнатитѣ ржце, отъ страницитѣ на изписанитѣ книги, отъ красивитѣ и величествени храмове...

Странно е да се срещатъ пророци, които нищо не проричатъ; надути законодатели, които докарватъ беззакония само, миротворци дипломати които носятъ войнитѣ на хората; свѣщеници, въ които нѣма никаква свѣтлина — и все пакъ сега свѣтътъ е пълень съ тѣхъ! И ако днесъ ний европейцитѣ, преживяваме тия страшни кризи, то причинитѣ имъ сж малко по дълбоко — тѣ не се дължатъ на нашитѣ сегашни дни, както и днеш-

нитъ български дни сж само частица отъ голѣмия цикълъ дни, който е и иде на цѣлия свѣтъ! Болестъта е обхванала славянството, но тя нѣма да се спре при искусствениѣ гранични линии — тя ще прѣскочи всички прагове и припятсвия и ще помете всички построения. И колкото формитъ сж по яки, по закаменели, по монументални — толкова землетресението по силно ще се почувствува и разрухата ще бжде по-голѣма. Плодътъ е само следствие отъ редъ условия, които сж извикали на бѣлъ свѣтъ дървото и сж му дали възможность да расте.

Желалъ бихъ да имаме малко повече време за да направимъ една екскурзия презъ всички вѣкове и народи — но това е невъзможно. Но смѣтамъ, че и това което ще кажа за формитъ на нашия християнски духовенъ животъ, тая борба между формата и духа, която само повърхностно ще очертая презъ вѣковетъ до като стигна до нашитъ дни, ще бжде достатъчно да пояснимъ значението на далечнитъ факти, на тия предпоставки, които решаватъ днешното положение на нѣщата, които сж именно почвата въ която всѣко днешно дървосьбитие или нация е забило свойѣ корени и черпи сокъ-животъ за да завърже плодоветъ си — тѣй често кървави и страшни!

Преди двадесетъ столетия, въ една бѣдна страна, разядана отъ религиозенъ фанатизмъ, надъ която тегнеше сѣнката на римския орелъ, се роди единъ скроменъ труженикъ въсредъ работническо сѣмѣйство, на когото сждбата бѣ предопредѣлила незавидната роля: да донесе Божествената Любовь на

хората — и тѣ, въ името на тая Любовь, да го убиятъ — и се избиватъ вѣкове цѣли помежду си следъ това — за да си докажатъ кой по правилно го е разбралъ! Наистина, историята на човѣшкия животъ ни дава такива невѣроятни абсурди, каквито човѣшкия съвремененъ умъ се отказва да приеме — но търпи, разбира се, други, които следъ вѣкове, ще бждатъ навѣрно все тъй невѣроятно неприемливи за здравия разумъ...

Христа Исуса¹⁾ осждиха, че искалъ да разруши старото предание, закона т. е. тъкмо това, което фактически несществуваше и следователно нѣмаше какво да разрушава! Мойсей имъ донесе отъ планината божествения законъ: *Хе убий*, а тѣ бѣха убивали толкова много безъ да престанатъ да мислятъ, че изпълватъ закона, разбира се, че всѣки който имъ напомняше за миналото или събуждаше гласа на съвѣстѣта, тѣ бѣха готови да го накаратъ да замълчи. Божественото бѣ замѣнено съ обрядитѣ, морала — съ политиката — загубили ключоветѣ къмъ небето, тѣ яко се държеха въ последнитѣ кжсове земя, безъ никаква сигурна надежда да я изгръгнатъ отъ якитѣ нокти на римския орелъ...

И на това малко кжсче земя, почти пжтека,

¹⁾ Преди Христа и следъ него е имало водители—основатели на тайни школи, нѣкои отъ които сж се превърнали отчасти въ религий, отчасти сществуваатъ и до днесъ като ордени, школи, общества. Така напр. 500 г. пр. Р. Х. Римъ е ималъ учителѣтъ Нума, Гърция—Питагоръ. Евреитѣ — Езра, Египетъ — Хермесъ. Персия — Зороастръ (последния) Индия — Гаутама [четвъртия Буда] Китай — Лао Тзе и Котъ Тзе, Япония — Сѣнъ Му и пр. и пр.

на която се кръстосваха источнитѣ балади на Индия и вълшебнитѣ приказки на Арабия съ тайнственитѣ легенди на царствения Египетъ — се роди онова малко отроче, на което небето отбѣляза появяването съ звѣзда, а културното човѣчество започна да брои днитѣ на своя новъ етапъ на развитие. Нѣколко години само неговъ животъ и проповѣдь издълбаха страшно дълбоки следи въ съзнанието на човѣчеството, промѣниха много мнѣния, катуриха много старини и възкресиха достатъчно мъртавци за новъ животъ. И нѣщо странно — вмѣсто да отслабнатъ тия слѣди, да се затриятъ тия въспоменания, да изчезнатъ надеждитѣ — като че ли напротивъ — колкото човѣчеството ужъ расте въ своитѣ разбирания, толкова то като че ли се смалва и на хоризонта на вѣковетѣ фигурата на Христосъ става все по-огромна и по-огромна. Неговитѣ съвременници предпочетоха единъ разбойникъ предъ него. Въ единъ день тѣ бѣха готови да го видятъ царъ Израилевъ — на слѣдня само разбрали, че той нѣма да върви по краткия пѣть на насилието, който доближава до всички земни идеали — и съ това отнема всѣка радостъ отъ тѣхъ и ражда по следитѣ си кръвь и смъртъ — викаха съ сжщата охота „разпи го“, както бѣха викали и за много други престѣпници. Свѣтовния царъ бѣ дошълъ облеченъ въ дрипи и само вѣрнитѣ му сърца го познаха. И въ тѣхнитѣ души се пална оня факелъ на вѣченъ огнь, който превърна проститѣ рибаривъ неизчерпаемъ источникъ на надежди и радостъ за всички хора, презъ всички времена! Но свѣтовната трагедия за-

почна тъкмо отъ момента на разпятието. Противниците му бѣха го разпънали веднѣжъ — послѣдователитѣ му, щѣха да го разпѣватъ хиляди пѣти, щѣха да убиватъ и избиватъ, въ негово име да насилиятъ, да правятъ звѣрства — и всичко това оправдаятъ съ благитѣ думи и животъ на Тоя, който бѣше заповѣдалъ да обичаме дори враговетѣ си!

Когато евреитѣ го нападнаха — тѣ бѣха въ правото си — тѣ се самозащищаваха. Цѣлиятъ тѣхенъ животъ, всичкитѣ негови религиозни и обществени форми бѣха изгубили своятъ първоначаленъ смисълъ и бѣха останали ритуали безъ същественно съдържание; добродѣтели номинални, обряди, които не се отличаваха отъ търговскитѣ сдѣлки; философитѣ и ученитѣ имъ — садукееи материалисти и фаресей религиозници, бѣха изпълнили съ препирни живота на хората по най-висшитѣ и отвлѣчени въпроси, но не даваха никакво конкретно разрешение на ежедневнитѣ мжчнотии, които потискаха сиромашьта — голѣмото мнозинство отъ еврейския народъ тогава. Едно малцинство отъ привилигировани бѣ хванало всички власти и длѣжности около храма — фактическитѣ министерства тогава — и бѣ готова да убива всѣки, който каже нѣщо срѣщу тѣхната властъ или проповѣдва други разбирания, отъ туй което тѣ сами имаха и смѣтаха че ако не е най-доброто възможно, то е поне най-изгодното тѣмъ. И тѣ безъ всѣкакво замисляне посѣгнаха върху най-чистосърдечния човѣкъ на всичкитѣ вѣкове — една смѣлостъ която никога не е липсвала на злосторниците облечени въ държавна властъ презъ всич-

китѣ времена. Гробовѣтъ на Саванарола и Хуса сж само хилядна часть на проявление на тия тъмни по своето развитие души, които нѣкога, още въ еврейския синедрионъ, търсеха извинение въ думитѣ, че е по-добре да загине единъ чловѣкъ, отколкото цѣлъ народъ. А ето загиналия чловѣкъ стана слава на чловѣчеството, а еврейския народъ мина презъ толкова страдания, както никой другъ и още учи оная голѣмъ урокъ, който ще направи сърцето му достатъчно меко и будно за да познае царя на Любовта, когато дойде и подъ скъсанигѣ дрѣхи на нѣкой братъ чловѣкъ!

Християнството, въ своя първоначаленъ видъ, небѣше една религиозна ересь, както го изкарваха съвременниците евреи ¹⁾. То бѣше нѣщо повече — една нова метода за животъ, която обхваща всичкитѣ области на човѣшкото проявление. Първоначалнитѣ апостолски кумуни, които добиха бързо разпространение, бѣха оная общественна форма, въ която Християнството тепърва се очертаваше, форма, въ която всички даваха що имаха и получаваха каквото имъ трѣбваше, въ които нѣмаше „твое“ и „чуждо,“ въ което общество имаше само братя и сестри. *Думитѣ на Христа замѣняха тамъ всички закони*; Любовта, искрено възприета въ сърдцата, изравняваше всички социални различия, а вѣрата крепеше вѣрующитѣ и даваше импулсъ за такива чудни дѣла и въодушевление, че тѣ и до сега, като четеме за тѣхъ,

¹⁾ Гледай Деяния Апостолски глава 28 ст. 22 и 24 гл ст. 5 и 14 (Евангелие изд. 1923 Ев. Из.)

ни се струватъ като приказки. Тъкмо въ тая чиста форма Християнството трѣбваше да се сблъска съ загиващата Римска култура. Преситенъ отъ богатства, владеющъ свѣта, Римъ отдавна бѣ измѣстилъ небеснитѣ си божества съ земни — императоритѣ, на които приживѣ отдаваше божески почести — външни, разбира се, защото надали можеше кой да е човѣкъ да вижда въ тия дегенерирани хора, които заемаха съ интриги и кървави пжтища престолитѣ, нѣщо повече отъ едни нехранимайковци. Авгуритѣ, изгубили онзи даръ на вътрешно прозрение, което бѣше имъ дало мощъ и обществено положение въ първитѣ времена, заемаха вече постоветѣ си, както впрочемъ и всички останали, съ подкупи и се стараяха, разбира се, по всички начини да ги използватъ, Многобройнитѣ народи, завоювани и влѣзли въ състава на римската империя по неволя, споени само отъ тежестъта на меча, безъ друга връзка, се разпълзяваха вече по всички посоки. Римската държава, разядана отъ нравственния упадѣкъ на пълни съ пороци живи „божества“, трещеше изъ основи, тъкмо когато отъ истокъ, съ кораби, съ кервани, невидимо и неусѣтно, бѣха се вмѣкнали странни хора, които носеха онзи новъ животъ, който щеше, поне привидно, да довърши стария и му испѣе погребална пѣсенъ. Съ нехайството на привиченъ пияница, Римъ бѣ испилъ една чаша, въ която имаше отрова — новиятъ животъ — новото свѣторазиране, което щеше да се помжчи да измѣсти стария. Новодошлитѣ бѣха неразбираеми—странни хора, тѣ твърдѣха още по-странни работи! Тѣ признаваха нѣкакво по-друго

величие отъ това на императоритѣ; говореха за нѣкакво по-друго царство, което неминуемо ще дойде; вѣрваха въ други идеали, които не живи, а умрелитѣ и възкрѣсналитѣ носеха и щѣха да реализиратъ! . . . *И разлагащето се тогава общество се нахвърли върху тия хора, които то нарече съ най-лошитѣ имена—върху сжщитѣ тия хора, които съврежната християнска църква сжта като своя основа и тачи като свѣтци!* Сами тѣнящи въ оргий, тѣ обвиниха тия идеалисти въ най грозенъ развратъ; отцеубийцитѣ отричаха моралъ въ тѣхъ, а палачитѣ на цѣли народи ги обвиняваха въ кръвожадностъ! И ето предъ очитѣ ни се разтваря картината на гоненията, на звѣрщината, на изгарянията . . . *И не е ли чудно, че и днесъ, слѣдъ 20 столѣтия, слѣдъ толкова изминати дни и пжть на култура божемъ, челоѣчеството посрѣща свойтѣ новатори по сжщия начинъ! И днесъ най-много викатъ за разрушения моралъ тия, които отдавна сж се простили съ него; за реда и държавата тия, които фактически не признаватъ други редъ освѣнъ своята воля — и друга държава, вънъ отъ тая, която тѣхнитѣ широки или ограничени разбирания или интересъ имъ диктуватъ . . .*

Въ тая величественна борба, която трая две столѣтия, когато отъ едната страна се употребиха всички жестокости, а отъ другата се отговаряше съ кротко търпение и непоколебима надежда въ Вѣчното — насилницитѣ бѣха победени! . . . Но и самото християнство се зарази съ ония нечистотии, които пълнеха средата, въ която то трѣбваше да сжще-

ствува... И неговата победа следъ не много се превръща въ негово поражение. То, уморено отъ продължителното усилие, направи една малка крачка, почти залитна на страна — и това за винаги го отдѣли отъ неговиятъ источникъ: то допусна сжществующата държавна форма, примири се съ нея — нѣщо повече — възприе я и я озакони — и съ това очерта цѣлото си бждеще!

Държавата въ това време, като форма бѣше дѣло на езически схващания. Въ основата ѝ лежахъ правни норми, които нѣматъ нищо общо съ Християнството. Тя бѣше резултатъ отъ живота на една друга култура, на други народи, съ други идеали. Основитѣ, на които се крепеше тя и Християнството бѣха тѣкмо противоположнитѣ: — насилието — и Любовта. Но хората, които бѣха приели Християнството по-късно, когато гоненията престанаха, бѣха вече съ подруги схващания, отколкото тия на първитѣ християни. Тѣ смѣтаха, че може да се направи извѣстенъ компромисъ, който да опази тѣхното обществено положение и сжщевременно, че ще е голѣмо нѣщо, ако *приспособятъ* Християнството къмъ съвременнитѣ разбирания, понеже то вече имъ се струваше доста крайно и трудно изпълнимо. Нестигаше гдѣто нѣкога Христосъ бѣше разпнатъ отъ държавници — той трѣбваше да даде санкция на самата държава — нѣщо повече — *въ Негово име да осждатъ всички, които се вдигаха съ подпалени сърдца отъ Неговитѣ собсввени думи срещу сжщата държава!* Църквата, следъ тая фатална крачка на официално признаване, бързо се вкамени. Истинското ду-

ховно, което неможеше да търпи никакви оковаващи форми, необходими за мъртавцитѣ, се отдѣли и бѣзѣ да ще, подпадна подѣ ударитѣ на свойтѣ събратя, които до вчера, сами гонени, днесъ показваха, че добре сж усвоили урока и могатъ отлично да го прилагатъ даже по гърбоветѣ на довчерашнитѣ си другари! . . . Тоя периодъ на люшкане на Християнството бѣ една необходимостъ—духовната струя донесена отъ учителя Исуса търсеше вече своя новъ изходъ. Тя неможеше да се побере въ тѣснитѣ рамки на всички ония условности и обряди, които характеризиратъ всѣка религия за която старото е всичко. Человѣчеството бѣ се спрело очудено предѣ Голгота и кадеше темянъ, вмѣсто да послѣдва решително по стѣпкитѣ на Тоя, който неведнажъ бѣ казалъ: **Азъ съмъ пжтя, истината и живота!**

И тогава, когато официалната църква не може да регистрира презъ вѣкове нѣщо друго освѣнъ препирни за обряди, за отдѣлни думи и жестове и облекла—фактически вънъ отъ нея тайно се струи онзи духовенъ потокъ отъ сили и знания, който минава отъ страна въ страна, разнася свѣтлина и разцвѣтъ—и изчезва често внезапно, за да се появи на друго мѣсто, въ слѣдната епоха, все тѣй плодотосенъ, все тѣй могщъ, даващъ стимулъ на всички религиозни, философски, общественни и политически течения. Единъ малакъ и бръзъ прегледъ ще ни помогне, ако не на пълно да докажа това, поне да подкрепя тия твърдения съ факти, съ които историята е богата, но за изброяването на които краткото време ме ограничава доста.

Апостолъ Павелъ, Аполосъ, Тиански, Симеонъ Бенъ Йокай, Евангелиста Йоанъ и засиленитъ отъ тѣхъ платонически и гностически школи, Валентинусъ—ето имената на хората, които презъ двѣ столѣтия се борятъ вътре въ Християнското общество, съ навика да се образуватъ форми, наподобие на старитъ, отъ които усилието на единъ великъ духъ ги бѣ временно избавило! Валентиниусъ е единъ отъ Илюминантитъ (посвѣтенитъ) както и Апостолъ Павелъ. Виденъ дѣецъ, християнинъ, напустналъ църквата поради нейнитъ празни обряди, създадени на подобие на язическитъ отъ новопокръстенитъ невежи ржководители, той бива дълго молень да се върне въ нея;—връща се—само за да я напусне малко по-късно за втори пжтъ и то за винаги!

Следъ него Василидисъ прави опити съ превода и тълкуванията на 4-тѣхъ Евангелия (както въ наше време прави това и Толстой), да извади църквата отъ нейнитъ заблуждения. Но и тогава невежеството е имало за съюзникъ гладнитъ за властъ и почести хора, за които всѣки моралъ е билъ ненуженъ разкошъ — и всѣко средство постигащо цѣльта—оправдано! Евсебиусъ отъ Цезария, презъ третото столѣтие, пише една „Свещенна история“, която има твърде малко общо съ самата истина, но достатъчно силенъ и при това приятель на Константина, той заповѣдва да унищожатъ всички книги, които рисували фактитъ както сж си били въ дѣйствителность, а не както той ги измудрилъ—за слава Божия, разбира се!

Амониусъ Саксъ се опитва да даде тайното Христово учение въ самата църква, но неуспѣва,

неможе да бжде разбранъ. напуща църковата и се оттегля въ Филаделфия където образува *Хеоплатохическата школа* — „Любителитѣ на истината“, влиянието на която школа не е прекъснато и до день-днешенъ. Философа Оригенъ е ученикъ на Сакса, забележителенъ писателъ и Отецъ на църковата — но въпреки това, всичкитѣ му опити да отдѣли църковата отъ езическитѣ обряди и направи достояние на членоветѣ и достъпни Християнството по духъ, а не само по предание отъ невежи — останали напрасно. Въ туй време на истокъ работи ученика Май, въ Александрия — Ариусъ. Но църковата затвърдила положението като държавенъ институтъ, вече разполагаше все по силно и пълновластно съ нейната груба сила — и започна все по-често да я използва срещу тия нейни довчерашни другари, които надарени съ по-голѣмъ умъ и по-дълбоки разбирация, неможеха да се съгласятъ мълчеливо съ търговцитѣ и ограниченитѣ водители, които смѣтаха своето невежеество за граница на човѣшкото разбираение и своето ограничєние преписваха и на Богъ, като всички останали хора щедро кичеха съ името „еретици“.

Отъ IV до VIII-о столѣтие истинскитѣ духовни хора, силно преследвани, се виждатъ принудени да бѣгатъ по горитѣ и тамъ да образуватъ тайни братства и манастири. Нѣкои отъ тѣхъ побѣгнаха по пустинитѣ на Египетъ и Арабия, къдѣто бѣха посрѣщнати доста добрѣ отъ мѣстното население, което вече жадуваше за духовна свѣтлина. А въ туй време Християнската църкова, лишена отъ своя творчески духъ, неможеше да даде животъ на на-

родитѣ, които я приеха, въпреки легендата, за появилия се на небето кръстъ, който бѣ ужъ обѣщаль: *Симъ побѣдиши!* Напротивъ, тѣ търпеха разгромъ следъ разгромъ, отъ тѣй нареченитѣ варвари, които въ сжщностъ, макаръ и езичници, имаха много по-здрава обществена спойка помежду си, отколкото можеше да даде една религия, образувана отъ несигурно възприетото ново и отъ остатъцитѣ отъ обрядитѣ на старитѣ измѣстени богове. . . .

Духовната истина пренесена въ Арабия дава своитѣ семена съ мѣстенъ колоритъ, разбира се, чрезъ Исляма — Мохамеданството, като донесе разцвѣтъ въ цѣлокупния животъ на народитѣ и оня политически възеймъ, който докара Арабитѣ побѣдители чакъ въ Испания. Школитѣ въ Александрия, Багдатель, Башка, Бакхора, Кайро и Кордова прѣскатъ свѣтлина по всички тогавашни страни като преподаватъ: философия, математика, медицина, ботаника, химия, поезия и за отдѣлни избранници — алхимия и астрология.

Когато на югъ върви тая побѣдоносна вълна, която разнася науката, предшествана отъ побѣдитѣ на меча, въ продължение на петъ столѣтия и сполучва да съсредоточи вниманието на всички тогавашни културни хора отъ VIII-о до XIII-о столѣтие — почти едновременно съ това, на сѣверъ, въ България, се заражда едно ново учение, което расте и се засиля, въпреки всички гонения, минава отъ страна въ страна, и стига Франция въ XIV столѣтие. Разгонено отъ 7-ия Кръстоносенъ походъ, вдигнатъ срещу него, то прѣска своитѣ идеи, заедно съ прогоненитѣ по всички посоки привърженици, за да

даде по късно началото на хуманитарното движение въ Европа и последниятъ му ехтежъ виждаме да заглъхва въ смѣлитъ страници на предшественицитъ на самата Френска революция—*волнодумцитъ* волтериянци или тъй нареченитъ „енциклопедисти.“

Тъкмо когато църковата довършваше свойтъ борби съ Мавритъ въ Испания и разсипваше тѣхнитъ остатъци отъ нѣкога величавитъ имъ школи, които пръскаха свѣтлина и въ Африка и въ Европа, тъкмо тогава Богомилското учение, бѣ минало подъ името на „*Латарени*“ и „*Катару*“ презъ Далмация и Италия, бѣ стигнало въ Южна Франция и здраво заседнало тамъ. То, само по себе си, не бѣ само една религиозна ересь, както често се мисли — напротивъ, то носеше всичкитъ елементи на една висока философия, на единъ смѣлъ духъ, на здрави и напредничави общественни идеи, които правеха отъ него даже едно революционно гледище, но въ никой случай и едно абсурдно религиозно учение, каквото бѣха се запретнали нашитъ доморасли историци да го обрисуватъ.

Неговата история въ България е повторение на Исусовата — окапалитъ въ развратъ осждаха велегласно тия, които съ свѣтия си животъ мълкомъ ги изобличаваха. Всредъ духовния мракъ, който бѣ сковалъ въ 13-о столѣтие Европа, когато най-културния и ученъ човѣкъ бѣ тоя, който знаеше четиритѣхъ аритметически правила — смѣлитъ Богомили трѣбваше да минатъ презъ много мъки и терзания, носейки велики разбирания върху сжщината на нѣщата и съ такава смелостъ си туряха

пръста направо върху всичкитѣ рани, че тогавашното страхливо човѣчество ги смѣташе като нѣкакви избранници и свѣтии. Мощенъ ореолъ се носеше надъ тѣхнитѣ аскетични глави и вдълбочени въ съзерцание умове, които гледаха на цѣлиятъ свѣтъ, като на временни условия, предговоръ само къмъ великата поема на безсмъртието и истинския веченъ животъ. Повтарямъ, трѣбва да има човѣкъ времето и търпението да разгледа и проучи Богомилското учение въ неговата пълнота и да има достатъчно духовно прозрение, да разбере неговата духовна стойностъ, за да може справедливо да потърси и му намѣри онова знатно мѣсто, което по право му се пада въ културната история на Европа, за да може да се схване и правилно прецени онова голѣмо влияние, което то е имало на времето си, па и столѣтия следъ това, върху всичкитѣ религйозни, политически и философски движения. Хусъ и Лютеръ сж само ехато на богомилитѣ. Органическата връзка между тѣхъ е нетрудно да се проследи, а е и доказана и исторически. Но нашата цѣль не е богомилството. Спрѣхме вниманието си за малко върху него, защото може би никое друго духовно течение въ България не е тъй много клеветено, както това учение, което по своята висота, моралъ и сила е гордостъта на човѣчеството презъ онзи вѣкъ, па и до днесъ.¹⁾

¹⁾ Богомилството при това е изнасяло като догма не дуализмъ, както твърдятъ тия които повърхностно сж го проучвали, а монотензма, защото не сж признавали Сатанаила като равенъ на Бога — а като побѣденъ. Сжщо трѣбва да се отбележи, че общественна форма на славянската задруга

Но ний никога не сме били доволни отъ нашето — и сега нѣма да можемъ да направимъ изключение . . .

Тъкмо когато преследванието на невежеството сж най-силни срѣщу истински духовното — въ 13-о—14-о столѣтия, официалната църкова и на истокъ и на западъ, и въ Римъ и Константинополь, достига до една забележителна развала и поквара въ нравитѣ на своитѣ водачи. Римскитѣ папи, станали 3—4, си оспорваха взаимно първенството, при което кинжала и отровата играеха далечъ не последна роль, а на истокъ отслабващата византийска империя е погълнала така изцѣло въ себе си църковата, че патриарха е станалъ по-скоро политическо лице, отколкото духовно.

Въ 15-о столѣтие изнамиранието на книгопечатанието, дава ново срѣдство на челоувѣчеството и тласкъ на развитие въ духовнитѣ и други течения. Подъ прекритата форма на философия и наука, духовнитѣ разбираня намиратъ все по-широкъ просторъ, завладѣватъ нови срѣди, избиратъ нови методи за да донесътъ знание и свѣтлина на челоувѣчеството, тънещо въ невежество и съ това да облекчатъ живота му и го подигнатъ стѣпка по-близо до подножието на Любовта, която отъ всички ще направи най-последъ братя!

Въ 15-о столѣтие (1425 г.) единъ посвѣтенъ Християнъ Розенкройцъ, име, което само по себе

не е патриархално сѣмейство, което не може да избира водача си — а всички сж съ равни права. Благодарение на боготилството даже жени сж ставали кметове — и това въ 10-и—13-и вѣкъ! Нѣщо което и сега е мечта въ България!

си е цѣлъ символъ — образува тайно духовно общество, което се стреми чрезъ общественна дейностъ отъ избрани и изпитани хора да внесе под-
 ъемъ въ околнитѣ, а сжщевременно да обедини тѣхнитѣ духовни огнища, да сгрупира усилията имъ и съ това улесни бждащата имъ задача. Въ 1559 година Ордени на „Кръста и Розата“ (Розен-
 кройцъ) се създава въ Германия, като образува въ продължение на нѣколко години следъ това ложи въ Франция и Англия и другитѣ страни на Европа. Между другото, тоя орденъ разпространява съ особено присърдце тогавашнитѣ „официални“ науки медицината, магията и алхимията. Цѣло столѣтие тоя орденъ просъществува въ дълбока тайна. Неговитѣ членове цѣряха болни, правеха добрини, работеха неуморно въ полето на просвѣтата, но точно изпълняваха Христовото правило: *каквото правеше дѣсната ржка, лѣвата не знаеше!* А отъ друга страна голѣмитѣ преследвания, на които бѣха подложени всички духовни братства, които мислѣха и проповѣдваха, че не само въ буквалното разбираня на Библията се крие цѣлата наука на свѣта, презъ миналото време, ги караха да бждатъ особено предпазливи въ своитѣ дѣла и изявления. Едва следъ 200 години на сжществуване, 1614 година, тѣ се решаватъ да публикуватъ за първи пжтъ, нѣщо относително своето братство и съ това се помжчиха да отворятъ очитѣ на хората, да запалятъ сърдцата имъ съ една жажда за истината и търсение вѣрния пжтъ за човѣчеството. Но свѣтлината имъ веднага смути тия именно, които се чувствуваха много добре тъкмо

въ тъмнината — римокатолическата църква, която по това време безсрамно откупуваше грѣхчетѣ на хората съ пари и, следъ като бѣ пропиляла земното си имане, раздаваше съ индулгенций небесното на невежото стадо, което се луташе безъ знаме и компасъ въ срѣдевековния мракъ! Тая черква употреби всичкитѣ усилия да открие тѣхнитѣ ложи и узнае членоветѣ имъ, разбира се, съ благородната целъ въ публично „ауто да фе“ да ги превърне въ *правовѣрни*... Но тѣ бѣха добре скрити. И при това нѣмаше човѣшко начинание презъ онова време, което да не съдържаше въ основата си усилието на това духовно братство.

Исканието реформи на църковата въ Франция, Германия и Швейцария, бѣ тѣхно дѣло. Университета въ Парижъ бѣше тѣхно гнѣздо. Но Францискъ 1-ий и Хенрихъ 2-ий, по политически причини, дадоха поддръжка на официалната църква, срещу напредничавитѣ духовни течения, исклаха съ хиляди розенкройцери и хугеноти въ Въртолomeевата нощъ, испратиха и изгониха стотици хиляди отъ най-събуденитѣ въ чуждитѣ страни и съ това закъсниха развитието на Франция на цѣло столѣтие. Въ Англия реформационното движение, подето сполучливо и използващо разумно фамилнитѣ разпри на английскитѣ крале, успѣ напълно. Следъ това ложитѣ на Розенкройцеритѣ бѣха почти навсѣкждѣ закрити, като останаха само дветѣ най-стари ложи въ Франция и Германия, които сществуваатъ и до сега. Трѣбва обаче да помѣнемъ, че отъ името на Розенкройцеритѣ дѣйствуватъ доста тайни

ордени днесъ въ всичкитѣ страни на свѣта, но тѣ нѣматъ нищо общо, освѣнъ името, съ стария орденъ. Тѣ се състоятъ обикновенно отъ лица, които изучаватъ и се мжчатъ да се домогнатъ до мистерийтѣ на старитѣ Розенкройцерски братства, но нѣматъ нито тѣхнитѣ сили, нито тѣхнитѣ знания. Такива самозвани ложи има една въ Англия и петъ въ Америка, съ клонове въ други страни, но сжщинскитѣ стари и безъ връзки съ другитѣ държави сж, както вече помѣнахме тия въ Франция и Германия¹⁾.

Арабскитѣ духовни течения се опитватъ въ Испания въ 1520 год. да образуватъ единъ таенъ центъръ на знание и сила, чрезъ орденa на Илюминантитѣ („озаренитѣ“) които като видѣхме си водятъ своето начало отъ Апостоль Павелъ. Но тоя орденъ, отъ самото започване още подпада подъ силнитѣ удари на инспанската инквизиция и биде прѣснатъ. Нѣкои отъ неговитѣ членове отнасятъ духовната свѣтлина въ Франция и въ 1623—1635 до 1722 създаватъ братствата, които сжществуватъ до самата френска революция. Послѣдното братство се създава съ изключителната задача за да се

¹⁾ Като видни розенкройцери въ миналото може да посочимъ имена, които сж памѣтни въ историята на човѣчеството. Ще изброимъ нѣколко:

Д-ръ Парацелзиусъ, Бьоме, Ванъ Хелмонтъ, Беконъ, философа Локъ, Сенъ Жермень, Данте, Янъ Амосъ Коменски, Лесингъ, Гьоте, Якоби, Спиноза, Декартъ; на резекройцери се дължи основаването на Английската Кралска Академия на Наукитѣ (първа въ Европа) 1662 г. Философа математикъ Лейбницъ е билъ секретаръ на Розенкройцерски орденъ; Естественика Бойль, философа Робертъ Мозей и пр.

реагира срѣщу тайния Иезуитски орденъ, основанъ въ Инголщадъ — работа съ която по-късно се натоварватъ Масонитѣ и я свършватъ успѣшно. Сжщия орденъ се разпространява и въ Германия, но вътрешни ежби, липса на високо съзнание въ членоветѣ му, намали до толкова неговата, активностъ че въ 1895 година замира почти.¹⁾

Освѣнъ помѣнатитѣ духовни братства—ордени, които носятъ истината и свѣтлината безкористно на цѣлото човѣчество, има и други братства, по малко безкористни, както и нѣкои, които се занимаватъ направо съ рушене. За тѣхъ нѣма и да говориме, но би трѣбвало да помѣнемъ за отделни лица, които не успѣватъ по нѣкога да образуватъ особенни течения, но все пакъ съ своята духовна сила и мощъ правятъ дълбоки пжтища въ човѣшката история и образуватъ етапи въ развитието на отдѣлни общества и народи, които сж вървели средъ непрогледенъ мракъ на невежеството и при крайно ограничениетѣ хоризонти дори на тогавашната наука и учени хора. Като такава забележителна личностъ би трѣбвало да помѣнемъ Парацелзиусъ, защото именно, въ тия цѣлостни личности, въздействието на духа, на духовната истина, е минавала най ярко, отпечатвала се е най силно и се е проявявала най характерно, както въ областъта на морала и философията, така и въ всичкитѣ останали полета на човѣшката мисль и дѣйностъ. Смѣло той се противопоставя на царува-

¹⁾ Къмъ него сж принадлежали Либкнехтъ, Ласаль и Троцки и др.

щето тогава *учено невежество* на официалната наука. Самъ докторъ по философия и алхимикъ, започва лѣкуването на болѣстите съ нови похвати и начини, като сжщевременно работи и върху реализиране задачите на Алхимията. Неговите теории и опити, оставени въ нѣколкото тома (и преведени едва преди 10 години на френски и то само два отъ тия томове — това за свѣдение) се изучаватъ тепърва — т. е. трѣбваше 300 години да минатъ за да започнатъ съвременните учени да откриватъ факти подобни на тия, които е знаелъ Парацелзиусъ, за да разбератъ символичния му езикъ и се уверятъ, че се намиратъ не предъ бръщолевенията на единъ фантазйоръ, но че стоятъ предъ знанията на единъ великанъ на човѣшката мисль, който си е отминалъ не само неразбранъ отъ съвременниците си, но е билъ и напраздно преследванъ и следъ толкова години и усмиванъ отъ хора, които не бѣха достойни ремъците на обучащата му да развържатъ. . . . Днесъ, алхимията не е вече басня, а една реалность, която съвременната наука отначало, даже противъ волята си, трѣбваше да признае, а напоследъкъ и грижливо да проучва за да получи широки кржгозори по всичките посоки на битието.¹⁾

¹⁾ Разбираме трансмутацията на химическите елементи катализата, явлението „Кракингъ“ — (атакувание на атома) — явления съ които съврѣмненната химия малко по малко се мири и приема по неволя, но които до преди нѣколко години ги смѣташе за утопий и фантазий на глупци — алхимици. . . Изобщо съвременната химия както и другите поде-

ления на естествознанието се намиратъ предъ единъ решителенъ завои — предстои да се признае факта за непрѣкъснатото въздѣйствие, да се потърсатъ изразитѣ на тия непрѣкъснати процеси (въ математика и логиката преди всичко) а следъ туй и влиянието на електрическия и магнетически земенъ потенциалъ върху химическитѣ явления, а тѣ, отъ своя страна, като основа на физикобиологичнитѣ, паталогичнитѣ и пр. Въ такъвъ случай проличаватъ непосредственитѣ връзки между природата и живота на човѣка, неговото състояние, болести и пр. Изобщо между алхимицитѣ на миналото е имало тѣй дълбоки умове, тѣй широко обхващащи единството въ природата и дѣйствующитѣ въ нея закони, че безпристрастния критикъ би нарекълъ нашитѣ днешни възгледи детински по своята едностранчивость и тѣсногърдие.

Новитѣ времена

Въ 18-о столѣтие се явява нова личностъ, която е отъ рѣшително значение за тогавашниятъ свѣтъ, а до нѣкъдѣ и за сегашния—това е Графъ де сенъ Жарменъ—създателя на Франкмасонството въ Германия. За неговия чуденъ животъ и дълбоки познания ний можемъ само да помѣнемъ, колкото и любопитно да е за насъ да проучимъ живота на тоя необикновенъ чловѣкъ. Той е проявявалъ сили въ областта всичкитѣ науки и общества. Месмеризма води началото си отъ него понеже самия Месмеръ е неговъ ученикъ. Дипломатическитѣ му мисий, въ всичкитѣ държави и общественитѣ задачи съ които той доброволно се е нагърбвалъ предъ много дворове (Френския, Германския и Руския) сж били онова широко поле на дѣйностъ, въ което се е проявявало цѣлото му значение и сила. Той се намиралъ въ постоянно движение — и като че ли само присѣтствието му е било достатъчно да подпалва всички сърдца до които се косне! Дълги години той пжтува безъ да се е промѣнилъ ни най-малко външно, което кара мнозина отъ тия които сж писали за него, да предполагагъ, че той е знаялъ тайната на вѣчната младостъ. Той предрича френската Революция много преди да стане, опитва се доста осезателно

да помогне на френския дворъ — ала напраздно — падащия по стръмния наклонъ не е ималъ вече сила да се задържи! Френскитѣ енциклопедисти и хората на духа бѣха направили вече въ умоветѣ е оня голѣмъ превратъ, който по късно въ революцията доби само физически изразъ, като се реализира. Срѣщу постоянно усилващия се натискъ на натрапения църковенъ авторитетъ, лишенъ отъ истинския духъ на любовта, който е нераздѣлимъ отъ свободата; човѣшкия умъ, слѣдъ като прокламира своето право на сжществуване, самъ по себе си безъ никакви други странични санкции, били тѣ земни или идващи отъ висенето и незнайното, смѣло пое борбата и регистрира побѣдата. Тая негова дързостъ срѣщу рутината идеше отъ сжщитѣ тия духовни тайни извори, които вече спомѣнахме и които макаръ и често притуляни, никога не пресѣкваха, никога не прѣставаха да стоплятъ великитѣ сърца на человѣчеството, до като най-послѣ макаръ и временно, свѣтлината не надви на тъмнината на невежеството! Ученика на Графъ Сенъ Жерменъ — Калиостро бѣше покрилъ почти цѣла Европа съ Франкмасонски ложи въ които най-дѣятелно участие взимаха и женитѣ.²⁾ Тѣзи ложи бѣха може се рече главнитѣ двигатели на духовната революция, която предшестваще по-

¹⁾ Живота на три лица е преплетенъ отъ недобросъвѣстни историци — Графъ де Сенъ Жерменъ, Калиостро и Жозефъ Балзамо, — хора, както наистина сж имали взаимоотношения, но не сж били псевдоними на едно и сжщо лице както се е мислило до преди недавна.

литическата и изнесоха на плещитѣ си рѣшителната борба съ обскурантизма на черквата, която никакъ не избираше средстаата съ които си служеше срѣщу тѣхъ. Папизма не се забави да образува, както видѣхме вече, секретни ордени специално за борба съ Франкмасонитѣ, като при това и явно влезе въ борба съ тѣхъ и ги отлжчи тържественно отъ черковата и обяви масонството за смъртенъ грѣхъ за който нѣма прошка!

Книжницитѣ на евреитѣ, които осждиха Христа и черковницитѣ на 19-ия вѣкъ си подадоха ржка, като да не бѣха минали толкова столѣтия животъ и борба — тѣ нищо ново небѣха научили и нищо старо не бѣха забравили — да се изразимъ съ думитѣ на историка.

Но масонството смѣло прие тая борба и папството въ края на крайщата трѣбваше видимо да отстъпи.³⁾ Инквизицията нищо не може да му помогне. Църковнитѣ отлжчвания пѣкъ само дразнеха хората, но неразрѣшаваха въпроситѣ. При това и ржководителитѣ на масонството показаха такива духовни сили, че зачудиха всички свои съвременници.

Заедно съ положителната работа — градежа

¹⁾ Казваме *видимо*, защото фактически борбата не е прѣстанала нито моментъ и понастоящемъ е сжщественно засилена всѣкждѣ кждѣто католицизма има надмощие. За съжаление и българската духовна аристокрация — черковници е тръгнала, като че ли, по тоя плъзгавъ пжтъ или поне е дала свобода на по нисшитѣ ерархий да се проявятъ въ тая посока. . .

на духовнитѣ брата — разрухата на старитѣ форми вървеше отъ само себе си. Френското господарство на Людвиовцитѣ, като стара и изгнила кула трѣбваше само да се изведе отъ равновѣсие за да грохне съвсѣмъ. Свободата започна да се боготвори отъ дългопотисканитѣ хора, а и всичкитѣ идеали се сведоха на земята, може би отъ неволень страхъ, че ще станатъ отново недостѣпни за гладнитѣ маси. . .

Наполеонъ Бонапартъ, посвѣтенъ отъ тайнитѣ братства¹⁾ въ една Египетска пирамида презъ врѣме похода му тамъ, съ готовность прие да се постави начело на физическата борба срѣщу папството, остави своята войска въ Египетъ и съ бързи покачвания по обществената стълба, които очудватъ незапознатия съ истината историкъ, достигна дори до испразнения френски престолъ.

Съблазненъ отъ своето собствено могъщество

¹⁾ Тайни братства не въ смисълъ на конспиративни общества, а тайни поради факта, че не всички хора сж тъй издигнати да могатъ да разбератъ и приематъ истинитѣ сложени като основа на доброволно възприети форми на животъ.

Подъ окюлтни братства и общества. ние разбираме тия, които иматъ окюлтни знания, черпени по свърхчувствени пѣтища отъ посвѣтени. Най-вишитѣ водители на всички тайни братства и общества сж обикновенно и до нѣкжде и посвѣтени, само че въ различни степени. За нѣкои отъ тѣхъ свърхчувствениитѣ полета сж напълно достѣпни и владѣятъ доста загадочни сили, неизчерпаема мощъ, която постоянно се струи и подтиква обществото или организацията по опредѣлена предварително насока.

и желание да основе династия, забравилъ обща-
нието си — той скоро се отзова на островъ св.
Елена, гдѣто имѣ достатъчно врѣме, като затво-
ренъ въ клѣтка лъвъ, да мисли за прегреше-
нията си. . .

Закъснѣлата вълна на абстрактнитѣ философ-
ски истини, мина и презъ Германия. Кантъ изнесе
своята философия на духовнитѣ предпоставки на
френскитѣ енциклопедисти. Но общественитѣ фор-
ми вече бѣха сериозно разлюлени и откъснати отъ
живота. Колкото и добра да бѣ философията, не-
можеше да ги подкрепи. Горѣщо вѣрващъ въ соб-
ственитѣ си сили, човѣшки умъ, отърванъ отъ
грубитѣ суевѣрия и потисничество на официалната
църква, борба която изнесоха всецѣло тайнитѣ
братства на плещитѣ си — се почувства достатъч-
но мощенъ за да отрече всѣки другъ авторитетъ,
освѣнъ себе си. Лъганъ много пжти до сега, той
вече не се довѣряваше никому. Материализма се
явяваше *естественна необходимостъ*, за да за-
пълни изгладнелитѣ души на жадуващитѣ по нѣщо
точно, ясно и свързано съ всѣкидневния животъ.

Тѣй нареченитѣ *точни науки*, а въ сжщность
бихме рекли по-скоро *приложни изкуства*, намѣ-
риха сжщо така своятъ разцвѣтъ, убѣдиха чело-
вѣка съ постиженията си, които имаха въ късо
време до тамъ, че той се почувствува като госпо-
даръ на много знания и сжщевременно значително
по-силенъ.

Облѣгалъ се достатъчно на свѣрхестественото
въ миналото, чловѣкъ щеше да испадне въ дру-
гата крайность — да откаже силата на всичко дру-

го, освѣнъ своятъ умъ — гордъ царь, комуто, мислеше той, е достъпно всичко!

И когато вълнитѣ на прокламиранитѣ въ Френската революция общо човѣшки и обществени права заливаха всички европейски господарства и влѣзоха въ откритъ конфликтъ съ всички норми и обичаи — тъй сжщо и въ областта на мисълта, развиращитѣ се положителни науки вдигнаха въстание срѣщу всемогщата до тогава философия, която въ лицето на Хегеля бѣше се тѣсно свързала съ политическата автократия. Наследницитѣ на Канта, неможещи да обхванатъ мисълта му изцѣло, съ своитѣ въ сравнение съ него посредственни умове — се раздѣлиха на толкова течения, колкото и глави и изгубиха всѣко рѣшително значение за живота, който като че ли истичаше между прѣстите имъ, въпрѣки волята имъ. Здравото стѣпилитѣ на собственитѣ си крака, Естествени науки, започнаха открито сражение по два фронта — и срѣщу религията и срѣщу философията, като отхвърлиха опекунството и на двѣтѣ. Нѣщо повече — тѣ създадоха собствена философия — материализма, който даде физиономия почти на цѣлото наше столѣтие.

Духовната криза се изрази преди всичко въ духовното и религиозното падение — когато католичеството прогласи единъ обикновенъ чловѣкъ за безгрѣшно сжщество — и по тоя начинъ смѣрна на хората божеството отъ небето на земята — нѣщо, което улесни оскждѣлитѣ души да разбератъ по простичко и по лесно нещата, но отъ друга страна понижи изцѣло нравствения уровень на

епохата и Европейцитѣ. На истокъ православната, божемъ, църква по това време тоже претърпе сътресения, понеже се намѣси активно въ политическия животъ и стана страна при разрѣшението на националнитѣ въпроси, вмѣсто да бжде само справедливъ арбитъръ — почти едновременно съ непогрешимостъта на папата иде и Българската схизма . . .

Преди това още реалистичното течение, така да го наречемъ, е вече формулирано като философското учение за материализъмъ отъ Бюхнера, Молешота, Фейербахъ — последни и върлъ врагъ на религията. А Марксъ създава и своето материалистическо обяснение на историята, въ което се отказва всѣко друго разбиране на нещата и нравственитѣ цѣности — освенъ едно — че тѣ сж дошли по пжтя на икономическитѣ отношения.

Следъ слизанието на непогрѣшимостъта въ официалната религия на земята; философията и науката пѣкъ доказваха, че небето е праздно, а заедно съ това, че едничкитѣ източници на моралъ и общественни отношения сж търговскитѣ: — *изгодитѣ сж едничкия импулсъ; личността е продуктъ на тия отношения* — цѣлото общество е една машина отъ живи индивиди, които работятъ, движатъ се, само подъ влияние на една сила, единъ Богъ, единъ идеалъ, които — бѣха забравили това — *бѣше сжщо създаденъ отъ човѣка* — капитала! Парната машина, току що обхваща производствения животъ, бѣ указала и рѣшително влияние върху тогавашната мисълъ — материалистическото разбиране на историята бихме рекли

ний е по-скоро философски изразъ на тая дълбоко отпечаталата се идея въ ума на единъ прозорливецъ, една психоза почти, предизвикана отъ идеята, че бждещето развитие на парната машина е най-важенъ факторъ, който ще сложи отпечаткъ върху цѣлия общественъ и политически животъ, ще прибере работническия елементъ въ фабриктѣ, ще го засили и направи решающъ факторъ на бждещето общество.

Тия различни разбираня проникваха въ всички области на общественя животъ — въ международнитѣ отношения, въ общественитѣ схващания, въ правнитѣ норми на държавитѣ. За голѣмъ срамъ, ний трѣбва да констатираме, че тия норми и до сега сж останалитѣ още отъ римскитѣ времена, отъ езическа култура, отъ средновѣковнитѣ отношения, но въ никой случай нѣматъ въ основата си ония дълбоки пълни съ смисълъ правила и закони на Любовта, които ни остави Учителя, името на когото носи цѣла Европа — *наричае се по име християни, когато езическа култура, обичай и закони проикватъ изцѣло всѣкидневния ни животъ.*

Но да се върнемъ къмъ събитията. Търговското и бездушно отнасяне на личностъ къмъ личностъ, на класа къмъ класа, на държава къмъ държава, родиха ония отношения, на които сме всички днесъ свидетели — експлоатация на човѣкъ отъ човѣка, на общество отъ общество. Нищо освенъ изгоди — никакъвъ моралъ, никакви реални задължения, освѣнъ най-необходимитѣ съ които биха се задоволили! Народитѣ, или по-право злоупо-

трѣбващите съ тѣхното име безсъвѣстни водачи, се надлъгваха и наричатъ това дипломация; общества се обиратъ и експлоатиратъ и наричатъ това търговия и индустрия; религията, останала пусти обряди, приспива личноститѣ съ думи и обѣщания; а цѣли народи се хвърлятъ едни срещу други въ кървави сблъсквания за да разрешатъ единъ въпросъ на пазаръ, на нѣкакъвъ идеалъ, когото наричатъ националенъ и който въ сжщностъ най-често е стара вражда, или пъкъ търсене зони на влияние или завладяване чужди народи и трудъ за изпълване.

А и самия трудъ се използва най нерационално: — творятъ се сума излишни работи, а тѣй често липсва на мнозина необходимото; натрупватъ се тукъ и тамъ съ милиони килограми жито, когато други нѣкои страни гладуватъ нѣкждѣ; хиляди костюми дрехи пълнятъ магазини, шити за нѣкого си неизвѣстенъ, който нѣкога ще дойде да ги купи, а въ сжщото това време десятки хиляди ходятъ боси и голи около сжщитѣ тия магазини! Колективното съзнание, което да обхваща всички живи хора въ себе си е още много далечъ отъ насъ чловѣцитѣ. . .

И резултатитѣ отъ това духовно падение. отъ понижението на духовнитѣ идеали е на лице — войни които внесоха разруха, отношения къмъ хора като къмъ вълци, които се дебнатъ, борятъ или унищожаватъ; общественна развала и поквареностъ, които напомнятъ нѣкогашната загинваща Римска империя!

Материялистичната философия посочи и сред-

ствата за достигане идеалитѣ : — не дългиятъ пътъ на собственото усъвършенствуване — а късия на насието. „Равенство, братство и свобода“ — провъзгласиха нейнитѣ сторонници. — Равенство въ разпредѣление богатствата, които тѣ не беха спечелили, но искаха да сподѣлятъ; братство — но заедно съ това класова борба за изтребление на всички противници на пролетарската революция; Свобода на всички мнения, които се сходятъ или не противорѣчатъ на тѣхнитѣ — ето дѣйствителния пътъ на най-идеалнитѣ божемъ учения, отъ които голѣма частъ отъ днешния свѣтъ чака своето преустройство и добруване. Но ако новитѣ политици насилватъ така, старитѣ политически схващания не сж по благородни — тѣ, осѣтили почвата подъ краката имъ да се люлъе, неизбиратъ средства, отричатъ историческия опитъ, забравятъ човѣщината — тъкмо тия стимули които нѣкога имъ помогнаха да заематъ това първенствующо общественно положение. Лѣвитѣ и дѣснитѣ крайности се допиратъ съ своитѣ кървави похвати надъ главитѣ на недоумѣващото човѣчество. А едноврѣменно съ тоя духовенъ упадакъ — или по право тъкмо заедно и поради него, се явяватъ и физическитѣ разстройства — хилядитѣ болѣсти и страдания, защото не напраздно единъ мъдрецъ казва, че човѣкъ е това което мисли, може, и иска да е!

Но материалистичното разбиране на свѣта неможеше да задоволи човѣчеството, въпрѣки своята проста схема за обяснение на природнитѣ събития, което го правеше удобноприемливо за

всички, даже и за посредственитѣ умове. Напротивъ челоувѣството, което бѣ видѣло между себе си въ свойто минало истински велики духове въ историческия си животъ предъ дълбочината на чийто философски умове то бѣ свикнало да благоговѣе — неможеше да се задоволи съ плиткитѣ и широки изводи, които даваха лесно обяснение на всички факти, безъ да разрешаватъ основния въпросъ, който именно обосноваваше всичко останало. Тѣ се задоволяваха да твърдятъ, че битието предхожда мисълта, допускащи неволно нелогичността, че дѣлото може да предхожда твореца си, защото нито помисляха, че самото битие — животътъ е една реализирана мисълъ на нѣкое по висше сѣщество, както и всички наши творения сѣ само реализирани наши мисли; че ако има едно „дадено“ (съ което мнозина съвременни философи започватъ свойтѣ обяснения) то несъмнено и логично е да се допустне, че сѣществувва и нѣщо, което дава и че това „нѣщо“ трѣбѣа по необходимостта на логиката, да се намира вънъ отъ това съ което оперира. Ето защо материалистическата философия, като една рѣка, която се разлива по нѣкое плоско и равно поле, се разклони по всевъзможни посоки, като изгуби почти всецѣло своята дълбочина. Но като реакция срѣщу нея, като реакция на това люшкане на обществото безъ сѣщественни морални устои, като противовестъ на едно прѣситено и отиваще си вече малцинство отъ избранници, което се е уморило да желае и изпѣлва прищѣвкитѣ си — на което въображението нестига вече да изнамѣри нови наслади, следъ ка-

то бѣ изпитало всички стари на разлагащата се нѣкога Римска Империя — се вдигатъ маситѣ, които смѣтатъ, че иматъ дѣлъ отъ тоя животъ, като несъмнени творци на неговитѣ блага.

Популялизирането на науката, демократичността на политическитѣ строеве и акционеритѣ и кооперативни економически предприятия, изтъкватъ вече еднакво решително значение, както на личността която разполага съ материалнитѣ средства, така и на работника—живия инвентаръ който дава смисълъ и оплодотворява фактически капиталата.

Но лишено отъ нѣкакво здраво духовно сцепление, вдъхновявано отъ материалистичното разбиране на морала, непросвѣтено отъ нѣкакви високи идеали освенъ отъ собственитѣ изгоди, като висше благо, което се маскира по хиляди начини, но ясно изпъкна особено въ последната война — голѣмата частъ отъ съвременното челоувѣчество се раздѣли не само държава срѣщу държава, но дори въ собственния си домъ—родни братя застанаха едни срѣщу други! На много мѣста тѣ и днесъ сж готови да се нахвърлятъ едни срѣщу други, само защото мненията имъ по единъ или други въпросъ сж различни! Националното чувство изчезна като основенъ тонъ при разрешение на жизненитѣ въпроси. На хоризонта днесъ смѣтно се мѣркатъ интернационалнитѣ отношения и влияния, а долу въ обезнадежденитѣ, потиснати отъ живота маси, започватъ да тлеятъ тия смѣтни надежди за бждно добруване, които сж били винаги предшественици за тѣхното реализиране. Колкото и да

искаме да бъдем оптимисни, справедливи и доволни, обективния наблюдател не може да не отбележи, че съвременното общество лежи на нездрава духовна и общественна основа, че духовната струя, която е крепела и въздигала обществата и народитѣ е отново изгубена — потънала дълбоко въ маситѣ, че чловѣческитѣ духове днесъ се лутатъ и губятъ въ разни теории, които може би сж много логични, но които не носятъ никаква утѣха никому, а науката всѣки день донася изобретения, които издигатъ въ перспектива хиляди мжки и страдания на народитѣ, които утре ще се хванатъ пакъ гуша за гуша . . .

Философията, тая нѣкогашна царица на наукитѣ, отъ която се чакаше премахване на човѣшкитѣ страдания и издигание човѣшката личност на по високо ниво, не чрезъ духовенъ опиумъ разбира се, а чрезъ познавание на Истината, която ще ги направи свободни и смѣли, съвременната философия е капитулирала, поела чисто служебна роля и — и лишена отъ първокласни жреци — се подслонила между многото „положителни“ науки като една по милость приета сестра.

Днесъ чловѣчеството изцѣло е лишено отъ единъ пълень и голѣмъ идеалъ, който като обхване всичко и всички, да даде целъ и посока на животъ и общественни условия — напротивъ хиляди планове, хиляди авторитети, хилядитѣ посоки само подчертаватъ онова губене и лутане, което е присжщо на всички движещи се въ тъмнината. Чловѣчеството има много малцина истински предадени на висши идеали хора, които отъ все сърдце и

душа могат свободно да посрѣщатъ всички незгоди въ живота, всички възможни жертви, които тоя идеалъ би имъ поискалъ и да викнатъ смѣло въ лицето на всички:

„Съ Тебе и въ смъртъта има смисълъ, безъ Тебе и въ живота нѣма цель“!

Но такива хора вече съществуватъ — тѣ сж малцина, но тѣ сж родени вече и се раждатъ все повече и повече. Тѣ ще бждатъ ония смѣлчаци, които ще вдигнатъ факела на свободата, на Истината, на Любовъта и смѣло, безъ да четатъ жертвитѣ, които невежественното челоуѣчество ще изтрѣгне отъ редоветѣ имъ, ще крачатъ все по сигурно и по неспирно къмъ голѣмитѣ върхове на вѣчната хармония — истинското жилище на човѣшката душа⁵⁾ . . .

Много отъ туй за което преднамѣрявахъ да спомѣна изоставямъ: — историческитѣ събития по царуванието на римскитѣ императори, тая вакхана-

5) Ако има въ България само 12 добри челоуѣци брата и тѣ употребятъ цѣла година всѣки отъ тѣхъ да намѣри само още по единъ таквъ свой братъ, то знаете ли за колко време ще се оправи България? Нека говорятъ цифритѣ: На края на 1-а година ще имаме 24 челоуѣка, на 2-а — 48, на 3-а — 96, на 4-а — 102; на 7-а — 1529, на 10-а — 12,288, на 14 година 196,608 челоуѣка, на 15-а — 393,216, на 17-а год. — 1,572,864 на 18-а — 3,145,727, на 19-а 6,291,556 — т. е. цѣла България; на 22-а година — 50,400,000, на 25-а година — 403,200,000 души, на 27-а г. 1,613,800,000 челоуѣка — цѣлата земя.

лия която къмъ края се обръща на кошмаръ; разрухата на тая вѣковна империя, нейнитѣ наследници и тѣхнитѣ борби; временното величие на отдѣлнитѣ държави и голѣмитѣ вълни на нахлуващитѣ орди отъ изтокъ на Атила, Чингисъ Хана, Тамерлана — вълни на опустошения, които по сила се приравняватъ съ една съвременна война и ужаса на които, може би, предстои да преживѣемъ наново въ недалечно бъдаще; отпора на отдѣлнитѣ народи, борбитѣ на царетѣ и народнитѣ водачи, великитѣ изобретения и тѣхнитѣ следствия въ общия животъ на чловѣчеството и най-после за кървавитѣ кланници, които хората най-редовно си устройватъ презъ всички вѣкове — всичко това е оная фактическа обосновка, която азъ смѣтамъ известна на всички ви и която въ никой случай не можеше да се вмѣсти въ тѣснитѣ рамки на настояща моя работа. Но азъ спомнихъ и изтъкнахъ, мисля, достатъчно релефно факта, че изобщо тайнитѣ духовни течения⁶⁾ сж основенъ импулсъ на мо-

5) Публична тайна е че много днешни държавници принадлежатъ на тайни общества отъ които черпятъ своята подкрепа. Така е било въ миналото, така е и днесъ — и въ чужбина — и у насъ. Това дори се изнесе и въ ежедневния печатъ. За пълнота може да посочимъ нѣкои имена.

Така къмъ Масонитѣ (Голѣмата Ложа, Ориенталската ложа и тази на Дветѣ сестри): Волтеръ, Франклинъ, Наполеонъ, Зола, Английския престолонаследникъ, Поанкаре, Почти всички по важни днешни политически и обществени лица. Въ България—С. Раковски, Беронъ, Александръ I Батембергъ, Стоиловъ, Грековъ, Григоръ Начевичъ, Протоге-

ралнитѣ разбираия, на общественнитѣ отношения, вътрешното съдържание на всички исторически

ровъ, Царь Фердинандъ (фамилията на Саксъ Кобургъ Готитѣ се е намирала въ най-особено покровителство на езотерическитѣ общества), нѣкои отъ днешнитѣ министри: Лойдъ Джорджъ (Масонъ и Кабалистъ) Либкнехтъ. Ласалъ — Илюминантъ. Троцки — Кабалистъ, Илюминантъ и Франкъ Масонъ (после изключенъ) и пр. и пр.

По много съображения недаваме сведения за тѣй нареченитѣ черни братства и най-вътрешнитѣ вериги на окултнитѣ братства) напр. Херметисти, Кабалисти и пр.) нито за сжщинскитѣ окултни братства, които фактически ръководятъ тайнитѣ братства и организации. Можемъ само да спомѣнемъ за „Седемтѣ посвѣтени“, които се събиратъ най-често въ Татра и фактически ръководятъ финансовия и политическия животъ на Европа; „Владетелитѣ на свѣта“ (Братството на Агарта) „Инверсивното братство“, което върши страшни, но неотговорни предъ човѣшкитѣ закони постъпки (понеже даже сжществуването му е известно на малцина). А при това то работи съ колективната хипноза по пжтища, които съкременната официална наука нито подозира, че сж възможни! Великото Бѣло Братство, (The Universal White Brother hood) което разполага съ всички духовни ерархии и сили по всичкитѣ кжтове на земята и уравновесява разрушението, като подтиква челоуѣчеството къмъ нови хоризонти и развитие, къмъ постигание цѣлостенъ животъ за да стане действително челоуѣкъ „Образъ и подобие Божие!“ Въ България е имало винаги окултни знания и школи — отъ най-старо време: Орфеическитѣ школи на Синитѣ камани, Родопитѣ, Мусала, Вѣлия връхъ до Бургазъ и пр. и пр. и стигнемъ до „Нестинаритѣ“, които още се крепятъ въ Малко-търновскитѣ

форми презъ които е минавало и минава човѣшкото битие.

И неволно предъ менъ се изправя въпроса: ако всички тия кървави възможности бѣха реализирани напоследъкъ въ нашата страна, па и цѣла Европа; ако културни нации можѣха да употребятъ такива варварски сръдства за самоизтрѣбление, ако чувството на човѣщина не заговори въ нашитѣ божемъ хуманни сърдца, когато отъ аеропланитѣ се пускаха бомби не вече върху бойни полета, а върху мирни градове, които бѣха изпълнени почти само съ невинни деца и беззащитни жени — не сме ли ний всички Християни само по име, не сме ли ний все сжщитѣ ония *диваци*, които нѣкога преди вѣкове си късахме гърлата всрѣдъ горитѣ, а днесъ, поумнели въ злато, истрѣбваме се съ хиляди не само безъ да ни трепне окото, но и съ глупавата и пакостна мисълъ, че вършимъ нѣщо достойно за похвала и отличия? Носехме ли ний въ нашитѣ души поне едно чувство, което е необходимо за да се очертае положението на човѣка надъ звѣра — ако не уважението на себеподобния, то поне търпението да го видишъ безъ да пожелашъ да прехапешъ шията му? . . .

Но заедно съ всичко това азъ смѣтамъ, че се изправя предъ насъ, особено за последнитѣ го-

села и очудватъ съ ходението си боси по огъня. Тепърва въ България се развиватъ наново доста окултни братства и школи — и много е възможно отъ България да излѣзе наново мощенъ тласкъ на всички Европейски народи както презъ времето на Богомилството!

дини и дни, голѣмата отговорностъ, която носимъ и ний свободнитѣ творци на челоуѣчеството, Будители на своя народъ, които говорихме и говоримъ за братство, но го разбираме само помежду си, между насъ; които и безъ туй имаме сравнително достатъчно блага въ живота си, когато около ни заобикаля немотия и мизерия... Говоримъ за истината, а колцина отъ насъ можеха да надрастатъ себе си, своята личностъ и да се сложатъ като преграда, която да не позволи на заблуденитѣ между челоуѣцитѣ да покриятъ съ кървави трупове чуждитѣ или свои еобственни страни? Говоримъ най-после за красота и се възхищаваме отъ нея въ всички форми, безъ да забележимъ, може би, че всичкото почти вдъхновение и историчникъ на нашето разбиране за красота не надминава нуждата като импулсъ, обожаванието на други полъ, като предпоставка или че подножието на нашитѣ красиви статуи е обогрено съ кръвъ, а прекраснитѣ паркове и градини въ които можемъ да се разхождаме и мечтаемъ се поливатъ отъ слзитѣ на милиони хора, които отъ сутрина до вечеръ работятъ за да ни създадатъ удобства, отъ които тѣ сами никога не могатъ да се ползватъ . . .

Менъ се струва че ний, като избранници на сждбата и при това щастливи избранници, сме се намѣстили въ тихитѣ и топли кѣтове на живота, говоримъ добри думи и мечтаемъ за красиви неща, тъкмо тогава когато вѣнъ, на нѣколко крачки може би само, вилнѣе буря, която поваля и руши. И тъкмо при такава обстановка, тъкмо при тия условия менъ се свива сърдцето като мисля за

другитѣ, които сж вънъ отъ вашитѣ редове — както и за насъ самитѣ. Не спимъ ли ний? Наши-сѣ устави, срѣщи, красиви думи и стремежи не сж ли само бленове на хора, които спятъ и сънуватъ красиви сжнища? Наистина ли ний желаемъ на хората братство? — Кога и кждѣ го занесохме? Имаме ли го ний между себе си или механически се зовемъ съ това свѣщенно име безъ да туряме онова велико съдържание, което трѣбва да се вмѣства въ него?

Простете ми — но менъ по нѣкога се струва че ний сме въ положението на оня народъ, който е пиялъ и гуляелъ въ палатитѣ, въ подножието на които е билъ доведенъ засилилия се отново Самсонъ — той хваща съ ржцетѣ си стълбоветѣ, напъналъ грамаднитѣ си мускули — и всичко се разрушило! Нечувствате ли тия ехтежи които вече разклащатъ изоснови всичко? Не гърми ли гласътъ на оня великъ человекъ разпънатъ преди 2000 год. който отъ тогава живѣе въ милиони сърдца — не гърми ли той вече въ нашитѣ уши: „Гладенъ бѣхъ — и не ме нахранихте, жеденъ бѣхъ — не ме напоихте — махнете се отъ менъ, не ви познавамъ“?

Едно има което отличава человекъ отъ звѣроветѣ — то е неговиятъ духъ. Този духъ е който дава смисълъ на всичко — безъ него человекъ остава само по име такъвъ.

А духътъ носи съ себе си свѣтлина и истина — свѣтлината дава знание, а Истината — свобода. А всичкитѣ добиватъ смисълъ само чрезъ тая всеобгръщаща, свѣрхчовѣшка Любовь,

която всичко разбира, всичко прощава, винаги помага, нищо не иска, но всичко дава, като носи и радостта и красотата въ себе си.

Дано тя обгърне всичкитѣ души и ни помогне да разберемъ своитѣ по-малки братя въ свѣта и станемъ истински тѣхни водачи за да сподѣлиме съ тѣхъ радостта и свѣтлината, която сждбата ни е дала на всѣкиго отъ насъ!

Любовь и миръ на всички души!

Послесловие.

Чрезъ Мждростъта хората се спаяватъ, чрезъ Любовьта хората добиватъ животъ, а чрезъ Истината се освобождаватъ.

Какво представлява днесъ България? Настръхнали едни срещу други групи, смутени въ безпжтица хора. Отъ една страна тия, които „клаха своитѣ братя, както турчинъ не ги е клалъ“; отъ друга страна пострадалитѣ отъ това, които утре, при първа възможность, биха върнали съ сжщото — а по средата единъ хаосъ отъ алчни, безидейни хора; псевдоинтелигенция, която или използва всичко за себе си, или сж играчка на хитри безкруполни водачи; идейни течения, които се лутатъ въ рамкитѣ на своитѣ устави и частни цѣли — благородни и високи, но твърде тѣсни за дадения моментъ, твърде бавни по своятъ пжтъ, твърде далечни спрѣмо нещастията, които сж сполѣтели всички . . . И изглежда бждащитѣ облаци, които неминуемо ще дойдатъ ще ни заварятъ непригответени като винаги . . . Защото фактически революцията въ духоветѣ на българитѣ е станала и остава само външно да се оформи¹⁾. . . Затова именно сждба-

1) 9-й юний бѣше възможенъ именно поради това!

та на България не може повече да бжде играчка въ ржцетъ на разни котегорий пехливани. Време е вече годното, здравото, идейното, новото, всички ония, *въ съзнанието на които приложението на идеалитъ имъ стои надъ материялнитъ изгоди отъ тѣхъ*—да излѣзе на обществената сцена, да вложатъ реално силитъ си въ планомѣрна работа. Съ послушание и смирение, съ жертване на своитъ лични изгоди и съзнание на своята отговорность предъ сждбата на цѣлото племе; въ името на висшитъ идеали, които ни въодушевяватъ за добруването на цѣлото човѣчество, нека сторимъ всичко възможно това добрувание преди всичко да дойде *въ дожътъ ни*.

Политическитъ партий, това сж бойни фронтове, въ които постоянно се воюва по единъ или другъ начинъ; изнасятъ се идо нѣкжде чрезъ властване прилагатъ практически възприетитъ идеи. Хората на новото нѣма защо да слизатъ до уровня на политическитъ партий, нито до тия тѣхни похвати и разбираня, които често турятъ идеалитъ на партията надъ самата истина.

Не, организирани като едно голѣмо централно ядро отъ хора съ високи морални схващания, които далече надминаватъ тия на политическата ни, за съжаление, съвършено лишена отъ моралъ, действителность; въодушевени отъ постоянния устрѣмъ да постигнатъ лично и групово повече положителни качества отъ колкото иматъ; правещи за това постоянни усилия и жертви; будни къмъ страданието на цѣлото човѣчество, а още повече къмъ тия на

своитѣ близки; отдадени доброволно и безкористно на желанието да му помогнатъ,—тия хора ще станатъ онзи *необходимъ тапнокъ* между враждующитѣ братя, онзи отдушникъ, чрезъ който ще протечатъ и се канализиратъ буйнитѣ енергии, необузданиятѣ страсти, облагородятъ жестокиѣ нрави и даде възможность да се намѣрятъ по-нови пжтища и прояватъ други методи и похвати чрезъ вкарване на идейни хора въ нашия парламентаренъ и общественъ животъ за да добие страната ни правиленъ тласкъ, насочване и развитие.

Останали почти само щабове отъ генерали безъ войски, политическитѣ партии всѣкога биха търсили подкрепата на такова оргинизирано ядро и то,—сложено върху сцената на нашата действителность—тутакси ще натегне вѣзнитѣ на нова посока.

И време е вече. Въ българската душа се криятъ достатъчно красиви елементи и ако тѣ не сж дали плодове до сега, то е защото или не сж никакъ сѣяни, или защото почвата не е била достатъчно изорана. А е време. Крайно време е да се събудятъ тия положителни качества въ народа ни. Хората, които сж правили хиляди усилия, следвайки своятъ пжтъ и дружествени цѣли — съ охота ще сторятъ, мислимъ, още малко усилия за да включатъ и практическото постигване добруването на цѣлиятъ ни народъ въ своитѣ дружествени цѣли, като нѣщо възможно и близко.

Това сж хиляди и хиляди хора — тѣ трѣбва да се приближатъ единъ къмъ другъ, ако не из-

цѣло съ своитѣ корпораций, то поне тия отъ тѣхъ, които мислятъ, че идеята за сближението и обединението между сродни по стремежъ хора—(ако не организаций) — е само по себе достатъчна цѣль, за да се направятъ едни малки усилия.

Въздържателитѣ, вегетариянцитѣ, толстоиститѣ, младежкитѣ християнски дружества И. М. К. А. Адвентиститѣ, Ратницитѣ на Свободата, групитѣ на Григори Петровъ, Бѣлото братство, Есперантиститѣ, Теософитѣ, сдружението на свободнитѣ духовни течения, Франкмасонитѣ и най-последно всичкитѣ добри хора, които мислятъ, че чрезъ жертвование, чрезъ обичъ може да се помогне на Родината ни, *като живѣятъ за да въплотятъ своитѣ идеали,—а не за да ги експлоатиратъ като доходни маски* — всички тия хора се викатъ за пропагандиране тая идея, за събиране на единъ *общъ учредителенъ конгресъ*, въ който, ние знаемъ това, ще има много разногласия, може и недоволници—но все пакъ ще остане годното —и колкото и малко да е то — ако то реши идейно да работи —положителни резултати винаги ще има. Това ни показва поучителната история на миналото, — когато дванадесетъ рибари палнаха сърдцата на милиони хора; на нашата недалечна действителностъ, когато разкалугерения двадесетъ и петъ годишенъ младежъ Левски, събуди хиляди души отъ летаргия. Та неужели следъ толкова години свободенъ животъ въ България не ще се намѣрятъ поне дванадесетъ вѣрни синове нейни, които да я повѣдатъ? Ние ги знаемъ, че тѣ сжществуватъ много повече, че тѣ ще се явятъ,

ще заематъ своитѣ мѣста между другитѣ много скоро, защото всички ги очакватъ и желаятъ. Зазоряването ще дойде по-скоро отъ колкото се мисли. И когато слънцето излѣзе на хоризонта, тогава всички тия, които въ сжществующия духовенъ мракъ, смѣтатъ своитѣ братя за врагове, ще прогледнатъ и ще благодарятъ, че не сж окървавили ржцѣтѣ си въ братска кръвь!

И тъй къмъ дѣла—всички ония, които искатъ да работятъ *безкористно* за своятъ народъ, нека си подадемъ ржка за задружна дейность, за задруженъ отпоръ на тъмнитѣ сили, които мислятъ че чрезъ невежеството, тъмнината и насилието може да се постигне нѣщо добро. Човѣкъ за човѣка не е вълкъ — но ако не може да го почувства като братъ трѣбва, необходимо е, поне да го приеме като човѣкъ, съ сжщитѣ права като насъ самитѣ, независимо отъ неговитѣ убеждения, които за съжаление, въ насъ, сж тъй малкотрайни . . .

Нека се приготвимъ за реализирането на новото, което иде въ свѣта. А то носи миръ на душитѣ и радость на човѣцитѣ. Стига недовѣрие, съмнение, безнадежность, борби! Стига взаимноизстребление! Нашиятъ домъ е твърде хубавъ и цененъ за да си го рушимъ ние самитѣ! Нека помнимъ, че имаме отговорность и предъ бждащето. Че днесъ изживѣваме това, което сме сѣли въ миналото и *днешнитѣ условия ще опредѣлятъ утрешното ни добруване*. А то заслужава да се стори повече отколко-

то е направено до сега. Стига злоба и тъмнина—
да бжде Светлина и Любовь вече между сикове-
тѣ и дъщеритѣ на нашиятъ народъ.

Отъ редакцията на библиотека
„Народни Будители“ (Н. Б.)

Народни Будители (Н. Б.)

(Основни статутни)

1. Народни Будители (Н. Б.) е братство отъ челоуѣци, безъ огледъ на полъ и народностъ, които, като признаватъ **Върховната Правда**, чрезъ безкористенъ животъ **прилагатъ Истината**, която е достъпна като най-вишъ идеалъ, за да помогнатъ на своя народъ да добие повече светлина въ ума, миръ въ душата, згодни условия за трудъ и животъ въ страната си.

2. Кждѣто и да бжде, въ каквото и да е общество, предприятие, партия, учреждение, въ каквото дѣло и да участвува Народния Будитель, той винаги помни своето предназначение: да **помогне за реализиране Върховната Правда между хората** — и се стареа да бжде неинъ макаръ и най-малкъ служителъ.

3. Народенъ Будитель (Н. Б.) може да бжде всѣки, който разбира горнята цѣль; намира въ себе си достатъчно сили за да я прояви, макаръ и въ най-малка форма и има **безкористно желание** да помогне на своя народъ съ всички средства, които му даватъ условията и законитѣ въ страната и неговата собствена любовъ къмъ Братята челоуѣци.

4. Приемането на всѣки новъ членъ-братъ, става подъ моралната гаранция и препоръчка на двама по стари членове и следъ даване предъ всички братия слѣдното обещание:

„Обещавамъ се предъ себе си, моитѣ Братя

и *Висшата Правда*, въ крайното тържество на която вървамъ, отъ днесъ нататкъ да вложа всички свои сили въ безкористна работа за моятъ народъ, катъ го будя за всичко добро и му помагамъ както и съ каквото мога“.

5. Вътрешния редъ и методи на работа се определятъ въ духътъ на горнитъ статuti отъ групитъ и тѣхнитъ ржководители.

Общото направление се ржководи отъ Събора на Народнитъ Будители (С. Н. Б.) и отъ старшитъ братя (С. Б. Н. Б.)

Времето на добритъ хора иде — будни бждете!

*Любовь съ Свѣтлина ; Свѣтлина съ Миръ ;
Миръ съ Радостъ.*

За повече сведения се отнесете до Централата Народни Будители (Ц. Н. Б.) Булевардъ Тотлебенъ № 22 София, или до ржководителитъ на Народнитъ Будители (Р. Н. Б.) въ вашето село или градъ.

Ржководители въ

Г-нъ ул. №

Г-жа ул. №

Съдържание.

Предговоръ	3
Първоисточника	5
Новитѣ врѣмена	35
Послесловие	56
Основни статуйи на Н. Б.	61

Излиза периодично. Намира се във всички уредени книжарници.

Излезли номера:

1. Любомиръ Лулчевъ *Възкресение* . . . 5 лв.
2. Биографии — **Живата вода въ България**
(попълватъ се)
3. Д-ръ Г. Трифоновъ **Тайнитѣ общества и тѣхната роля въ политическия и общественъ животъ на Европа.**
4. Стефка К. Стойчева **Психическото въздействие и реактивнитѣ идеи.** (Подъ печатъ).

Безидейното възпитание, лутанието на школската младежъ и интелигенция, хаоса въ главитѣ — отъ тамъ и хаосъ въ постѣпки, — ето какво зачеквата тая малка книжка, като туря прѣста си право на ранитѣ и назовава нѣщата смѣло съ имената имъ.

Всичко за библиотеката да се адресира до до Г-нъ Минчо Сотировъ зап. полковникъ ул. Царь Симеонъ № 27 Бургасъ.

Други запитвания или сведения се отправятъ до вр. централа на „Народни Будители“, бул. Тотлебенъ № 22 София.

Цена 7 лева.

за въ полза на фондъ „Народни Будители“ (Ф. Н. Б.)